

Adatok a Székelyföld nappalilepke-faunájának ismeretéhez

(Kivonat)

Jelen dolgozat Székelyföld több pontján, 1994–2002 között, többnyire nyár közepén–végén végzett nappali lepkegyűjtések eredményeit foglalja össze. Összesen 82 nappalilepke-faj előfordulási adatait közöljük, kiemelve és röviden jellemezve a faunisztikailag érdekes vagy ritka fajokat: *Pyrgus sidae* ESP., *Heteropterus morpheus* PALL., *Philotes bavius hungaricus* DIÓSZEGHY, *Maculinea alcon (tolistus)* DEN. & SCHIFF., *Polyommatus dorylas* DEN. & SCHIFF., *Colias myrmidone* ESP., *Mellicta britomartis* ASSMAN. A bevezetőben vázlatosan összefoglaltuk a történelmi Székelyföld nappalilepke-faunisztikai kutatásainak történetét.

Bevezetés

A Székelyföld lepkefaunisztikai szempontból Románia egyik legkutatottabb vidéke. A Keleti-Kárpátokban számos klasszikusnak számító gyűjtőhelyen – elsősorban üdülőtelepek szomszédságában – évtizedeken keresztül számos lepkész megfordult.

Már a 19–20. század fordulóján számos dolgozat jelent meg nappalilepke-faunisztikai témával. A gyergyószentmiklósi születésű TILTSCHER Pál (1891–1917) már gimnazista korában lepkészett szülővárosa környékén (CSÍKI, 1917). Az általa gyűjtött példányok alapján írta le SCHWEITZER a *Parnassius apollo transylvanicus* taxont, melyet jelenleg a Keleti-Kárpátok endemizmusának tekintenek (RÁKOSY,

1997). Utólag KERTÉSZ (1922) is említést tesz gyergyószentmiklósi nagy-apollóról, amelyet valószínűleg ugyancsak TILTSCHER P. gyűjtött. KLEMENT Róbert előpataki fényképész gyűjtései hozzájárultak CZEKELIUS Dániel nagyszabedényi lepkész Erdély lepké-faunája című könyvének megírásához (ABAFI-AIGNER, 1898). Valószínűleg ugyancsak KLEMENT R. jelezte Előpatakról a HORMUZAKI (1903) által említett *Erebia euryale* ESP. taxont is. WEISSMANTEL Vilmos vasútépítő mérnökként került a Székelyföldre, 1895–1897 környékén. Gyászjelentésében ABAFI-AIGNER (1902) megemlíti, hogy Tusnádon, Csíkszépvízen, Székelyudvarhelyen, Szászrégenben is lepkésztett.

ABAFI-AIGNER (1899) korabeli átfogóbb faunisztikai dolgozatában elvéve székelyföldi nappalilepke-adatokat is találunk. Diákok által gyűjtött nappali lepkék adatait VÁNGEL (1905a,b) tette közzé, a következő gyűjtési helyekkel: Bálványosfürdő, Szováta, Szent Anna-tó, Kovászna, Predeal. ABAFI-AIGNER Lajos 1902-ben négy hetet töltött a Székelyföldön, ahol lepkéket is gyűjtött. A Kommandó–Gyulafalva–Kovácsna környékén gyűjtött lepkékről személyesen számol be (ABAFI-AIGNER, 1903a,b).

A sepsiszentgyörgyi születésű DIÓSZEGHY László 1915–1941 között összeállított, kb. 23 500 példányból álló lepkégyűjteménye a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumban található. DIÓSZEGHY már a század elején is gyűjtött, de ezek a példányok a budapesti Természettudományi Múzeum Állattárába kerültek (kb. 5000 példány). A DIÓSZEGHY-gyűjteményben Székelyföldön és szomszédos területeken gyűjtött nappalilepke-példányok a következő helyekről származnak: Hargita-hegység, Szent Anna-tó, Tusnád, Bükszád, Rétyi Nyír, Kommandó, Sepsiszentgyörgy, Szováta, Bucsecs, Csomád, Górhavas, Sugásfürdő, Borszék, Palotailva, Kolibica, Kovászna (CÁPUȘE és KOVÁCS, 1987).

A 40-es években LENGYEL Gy. gyűjtött itt, adatait BÁLINT (1980, 1981, 1983) közölte. Az 50-es években A. ALEXINSCHI (NEMEȘ és mts., 1970–1973.) és A. POPESCU-GORJ (1970) gyűjtöttek több alkalommal a Székely-

* *Acta (Siculica)* 2006/1, T3, Sf. Gheorghe, Sporturilor 8A, RO-520085
** Cluj-Napoca, Gorunului 6/18, RO-400187, vizauertcs@yahoo.co.uk

földön. 1971-ben Fr. KÖNIG a Nemere-hegységben és a Békási-szorosban is lepkészett (KÖNIG, 1975). Körülbelül ugyanabban az időszakban végzett székelyföldi lepkefaunisztikai kutatásokat N. DELVIG is (CIOCHIA és BARBU, 1980).

Az utóbbi három évtizedben fellendültek Székelyföld lepidopterológiai kutatásai, elsősorban helyi kutatók, de magyarországi lepkészek által is. A Maros felső folyásának szakaszán MOLDOVEANU M., HALTRICH A. és DELY V. (MOLDOVEANU és mts., 1979–1980), a Görgényi-havasokban, a Szalárd-patak mentén HALTRICH Attila végzett nappalilepkefaunakutatást (HALTRICH, 1982). IZSÁK Zoltán Gyergyószentmiklós és a Gyilkos-tó környékén kutatót (IZSÁK, 1980a,b). Sepsiszékről nappalilepke-faunisztikai adatokat a KOVÁCS fivérek közöltek (KOVÁCS és KOVÁCS, 1982). Utóbbiak kiemelkedő jelentőségű vizsgálatokat végeztek a Keleti-Kárpátok fontosabb medencéiben az Olt és Maros felső folyása mentén található eutróf, illetve a környező hegyvidékek oligotróf lápjainak lepkefaunáján (KOVÁCS és KOVÁCS, 1986, 1988). A Barcaságban, Hétfalu vidékén SZÉKELY Levente szecszelei lepkész végzett többéves faunisztikai felmérést (SZÉKELY, 1985). Húsz évig folytatott kutatásai során Délkelet-Erdélyből 129 nappalilepke-fajt jelez, ami a hazai fauna 63%-át teszi ki (SZÉKELY, 1996). Magyarországi lepkészek (BÁLINT Zs., PEREGOVITS L., RONKAY L., RONKAY G., SZABÓKY Cs., SIMONYI S., SZÉCSÉNYI L. és még sokan mások) főleg a 70-es évektől kezdődően látogatták rendszeresen a Székelyföldet, gazdag gyűjtéseikből BÁLINT (1980, 1981, 1983, 1992), BÁLINT és JANÁKY (1988), PEREGOVITS (1995) illetve SIMONYI és SZÉCSÉNYI (1992) közölt nappalilepke-adatokat.

Aranyosszék vidékének gazdag és jel-

legzetes elemekben bővelkedő lepkefaunáját az utóbbi évtizedekben hazai és magyarországi rovarászok kutatták. Torockószentgyörgyön és Torockógyertyánoson végzett gyűjtések eredményeit BÁLINT (1980, 1981, 1983) közölte le. Az Erdélyi-érchegység lepkefaunájának gazdagsága abból

is kitűnik, hogy viszonylag rövid idő alatt – két napig tartó gyűjtés során (1998.07.19–20.) – összesen 343 lepkéfajt jegyeztek fel innen (RÁKOSY és mts., 1997). Ugyancsak gazdag lepkefaunájával tűnik ki a Tordai-hasadék Természetvédelmi Rezervátum is, amely az eddig ismert 1334 lepkefajával Közép-Kelet-Európa egyik kiemelkedő lepkefaunájú területe (RÁKOSY, 2001). MIHUŦ Sergiu 1990-től megkezdett gyűjtőmunkája Bágyon, Csegez, Tordai-hasadék, Tordatúri-hasadék, Mikes és Aranyosgyéres települések környékére szorítkozott (MIHUŦ, 1995). Bágyon környékéről 430 lepkéfajt jelzett, amiből 72 nappali lepke (MIHUŦ, 1997). KOVÁCS SÁNDOR és KOVÁCS ZOLTÁN Aranyosegerbegyen 1993 óta folytat igen eredményes gyűjtéseket. Az itt végzett kutatásokba 2000-től mások is bekapcsolódtak. Munkájuk nyomán 794 lepkéfaj vált innen ismertté (KOVÁCS és mts., 2001b).

A Székelyföld változatos lepkefaunáját néhány endemikus nappalilepke-alfaj is gazdagítja (megemlíjtük a taxon leíróját, a leírás évét, illetve a típuslelőhelyet is): *Parnassius apollo transsylvanicus* SCHWEITZER, 1912 – Gyergyótölgyes, *Lycaena tityrus argentifex* BÁLINT, 1990 – Békási-szoros, *Plebicula dorylas magna* BÁLINT, 1985 – Gyergyószentmiklós, *Maculineaalcon limitanea* BÁLINT, 1985¹ – Vargyasi-szoros, *Clossiana titania transsylvanica* TILTSCHER, 1913 – Keleti-Kárpátok *Erebia melas carpathicola* POPESCU-GORJ & ALEXINSCHI, 1959 – Nagy-Hagymás.

Kutatásaink

Különböző rendezvényeken, diaktáborokban való részvétel, illetve látogatások alkalmával 1994–2002 között Székelyföld néhány pontján nappalilepke-gyűjtéseket is végeztünk. A gyűjtések legnagyobbbrészt csak június–augusztus időszakában folytak, ezért a nappalilepke-fauna csak egy szeletét mérhettük fel. Aranyosszék környékén tavaszi (Aranyosegerbegy), illetve kora nyári (Aranyosegerbegy, Torockó, Tordai-hasadék) gyűjtéseket is folytattunk. Ezért a mellékelt faunajegyzékből hiányoznak a valószínűleg gyakori, de más aspek-

tusokra jellemző fajok.

A gyűjtések során néhány faunisztikai érdekességet is sikerült meglelnünk, amelyeket a következőkben jellemezzük.

Pyrgus sidae (Tordai-hasadék, 2000.07.1., 1d). Pontomediterrán faunaelem, amely a Balkánon és Kis-Ázsián keresztül egészen Iránig terjed. A Kárpát-medencében éri el elterjedésének nyugati határát, viszont itt már szigetszerűen fordul elő. Magyarországon már nem tenyészik, az ottani honosságát egy valószínűleg tévesen cédlátozott egyetlen példány alapján volt ismert. Az újabb kutatások alapján azonban már kizárják Magyarországi faunájából (GOZMÁNY, 1968).

A budapesti Természettudományi Múzeum Állattárában a múlt század elején Temesvár, Mehádia és Algyógy környékén gyűjtött néhány példány található. Herkulesfürdő környékéről REBEL jelzi a fajt ugyancsak a múlt század első évtizedeiből (RÁKOSY és NEUMANN, 1996); a korabeli szakirodalom még Cséhtelekről is említi a *sidae*-t (ROTHSCHILD, 1908). Újabb erdélyi jelzései 1985-ből Mezőszabadról (SZÉKELY, 1989) illetve 1997-ből Magyarországról (RÁKOSY, 1999) ismeretesek.

A Tordai-hasadékban gyűjtöttünk egy hím példányt 2000-ben. RÁKOSY (2001) is említi innen a fajt, de nem jelöli meg a jelzés(ek) időpontját. A faj legészakibb romániai (és talán európai) jelzése az általam ismert legfrissebb adat: 1d, Désakna, 2003.06.7., 330 m tszfm., leg. VIZAUER T. Cs. Dobruzsában több helyen is gyűjtötték az utóbbi évtizedben: déli részén Canaraua Fetii-n és a Hagieni-erdőben (RÁKOSY és SZÉKELY, 1996; SKOLKA, 1995), a Măcin-hegység körül Greci, Horia és Celic határában (RÁKOSY és WIESER, 2000). Akárcsak Erdélyben, a *P. sidae*-t az elmúlt másfél század alatt Dobruzsából is jelezték a következő gyűjtőhelyeken: Mangalia, Hagieni-erdő és Észak-Dobruzsza (FLECK, 1900; MANN, 1866; POPESCU-GORJ és DRĂGHIA, 1967, 1968).

Az erdélyi *P. sidae* lelőhelyeken keresztül akár valós balkáni kapcsolat is végigkövethető. Feltételezzük, hogy a *P. sidae* – több más kontinentális elemmel együtt – délkeleti irányból, a Vaskapun keresztül nyomult be az Erdélyi

(Kárpát)-medencébe.

Heteropterus morpheus (Aranyosegerbegy, 2002.06.27., 1d). Erdélyben ritkán és kevés példányszámban jelzett faj. A DIÓSZEGHY-gyűjteményben található példányokat 1922-ben gyűjtötték, a Dicsőszentmárton melletti Bábahalmáról (CÁPUȘE és KOVÁCS, 1987). Újabbban Balázsfalva környékéről SKOLKA (1993), illetve a Zsil mentén (Krivádiai-szoros) és a Ruszka-havasokból (Govasdia, Vajdahu-nyad) BURNAZ (1995, 2000) jelezte. Az elmúlt 50 évben Dobruzsából a Leteai-erdőben (POPESCU-GORJ és DRĂGHIA, 1968), a Babadagi-erdőben (SKOLKA, 1995) és Greci mellett (RÁKOSY és WIESER, 2000) gyűjtötték.

A taxon nem szerepel a KOVÁCS és mts. (2001a,b) által összeállított Aranyosegerbegyi Lepkebérc Természetvédelmi Terület fajjegyzékében.

Philotes bavius hungaricus (Aranyosegerbegy, 2001.04.28., 2d). Az Erdélyi Mezőség endemikus alfaja, a taxont DIÓSZEGHY (1913) írta le Vicében (Mezőség) gyűjtött példányok alapján. A *P. bavius bavius* az ukrán és az orosz sztyeppvidéken és a Kaukázusban fordul elő, a Balkán-félszigeten a *P. bavius egea* honos (BÁLINT, 1996). 1994-ig a *P. b. egea* csak Törökország ázsiai részéről volt ismert. SZÉKELY (1994) 1988-ban gyűjti először Dobruzsza déli részén (Canaraua Fetii), leközlte adatával úgy Romániának, mint Európának új taxont jelezve. BÁLINT (1996) szerint a *hungaricus* alfaj már izolálódott „törpefajként” is értelmezhető. A genusban számos más „törpefaj” is ismert (*P. fatma* – Északnyugat-Afrika hegyvidéke, *P. panoptes* és *P. abencerragus* – Ibériai-félsziget, *P. barbargiae* – Szardínia).

A Mezőség sztyepplejtőin több helyen is kimutatták honosságát (SZABÓ, 1982), legismertebb populációi a Kolozvári Szénafüvek Botanikai Rezervátumban (RÁKOSY és LÁSZLÓFFY, 1997) és a Magyarországi Botanikai Rezervátumban (RÁKOSY, 1999) található. A faj életmódját alaposabban KÖNIG (1986) kutatta, s ugyanő tesz említést először a Torda–Aranyosegerbegy–Tövis környéki populációkról is. Aranyosegerbegyben egy új populáció vált ismertté 2001-ben (KOVÁCS és mts. 2001a,b), az április

28-án végzett gyűjtések alapján.

Maculineaalcon (tolistus) (Torockó, 2000.06.30., 1♂ – det. BÁLINT Zs.). Az *alcon* fajcsoportot BÁLINT (1996) három taxonra bontja: a nedves területeken tenyészik a *M.alcon*, szárazréti gyepeken a *M.xerophila*, illetve sziklagyepeken, elsősorban mészkövön fordul elő a *M.tolistus*. Ez utóbbi klasszikus gyűjtőhelye Torockó, ahol mi is gyűjtöttük; a példányt dr. BÁLINT Zsolt határozta meg. A *Maculinea* genus taxonjainak taxonómiai helyzete a mai napig sem tisztázott, főleg a közép-kelet-európai populációk ismeretlenek ilyen szempontból.

Polyommatusdorylas (Tordai-hasadék, 1998.08.27., 2♂♂; Kirulyfürdő, 2001.08.19., 1♀, Tordai-hasadék, 2002.06.9., 3♀♀). Keleti-kárpáti endemikus alfaja is ismert ennek a taxonnak: *Polyommatusdorylas magnus* CZEKELIUS, 1917. A *P.d.magnus* a Keleti-Kárpátokban tenyészik, míg a típusalfaj a Kárpát-medencében már ettől nyugatabbra fordul elő. BÁLINT (1996) megemlíti, hogy a típusalfaj behatol a Keleti-Kárpátok nyugati régióiba (pl. a Vargyas-szorosba is), ahol az endemikus alfajjal hibridizálódik. Mi a típusalfaj első nemzedékéből csak nőstény példányokat találtunk a Tordai-hasadékban, második nemzedékének példányait mindkét helyen gyűjtöttük. Aranyosszék környékéről MIHUŢ (1997) Bágyonból, illetve RÁKOSY (2001) a Tordai-hasadékból gyűjtött példányok alapján – valószínűleg hibásan – csak a *magnus* alfajt említik.

Coliasmyrmidone (Tordai-hasadék, 1998.08.27., 1♀). Pontokaszpi-délszibériai faunaelem, az orosz sztyepp és erdőssztyepp tipikus keneslepkéje, legnyugatibb előfordulása Bajorországból ismert. Kaszálók, üde legelők keneslepkéje. Egész Európában a faj populációi eltűnően vannak. Jellegzetesen élőhelyváltó faj, ha a legelőt felhagyják, és megindul a becserjésedés, akkor a faj „áttelepül”. Ezért csak ott képes tartósan megmaradni, ahol egy nagyobb tájmozaikban ez az élőhely-váltogató stratégia megvalósulhat. Közép-Európából sok területről éppen ezért pusztult ki, pl. Regensburg környékéről vagy a Duna-Tisza közéről (BÁLINT 1996).

Erdélyben az Erdélyi-érchegységben, a

Barcaságban, a Háromszéki- (KOVÁCS és KOVÁCS, 1982) és Csíki-medencékben illetve a Szatmári-síkon gyűjtötték. Mi a Tordai-hasadékban gyűjtöttük 1998-ban, ahonnan RÁKOSY (2001) is jelzi.

Mellictabritomartis (Torockó, 2000.06.30., 2♂♂ – det. prof. dr. VARGA S. Zoltán). Ritkán jelzett faj, mivel másik két testvérfajától (*M.athalia*, *M.aurelia*) nehezen különíthető el. Lepkefaunisztikai dolgozatok szerzői néha téves határozás alapján ezt a taxont mellőzik, vagy éppen megalapozatlanul hozzácsatolják a leközölt faunajegyzékhez.

A történelmi Székelyföld és ezzel határos vidékek (Mezőség: Aranyosegerbég, Barcaság: Zernyest-Királykő) általunk látogatott gyűjtési helyei és időpontjai, kronológiai sorrendben: 1994.08.4., Homoródfürdő (H1); 1994.08.9., Sugásfürdő (S1); 1994.08.14., Csíksomlyó (Kis-Somlyó) (Cs); 1994.08.25., Sepsiszentgyörgyvasútállomás (Szt); 1995.07.31., Sugásfürdő (S2); 1995.08.3–4., Zernyest-Királykő (K); 1996.07.23–29., Görgényi-havasok: Sebespatak, Dürgő-ház (G); 1998.08.27., Tordai-hasadék (Th1); 2000.06.30., Torockó (T); 2000.07.1., Tordai-hasadék (Th2); 2000.08.13–20., Kirulyfürdő: Hargita-liget, Szeltersz (Kf1); 2001.08.18., Vargyas-szoros (V1); 2001.04.28., Aranyosegerbég (A1); 2001.08.16., Madarasi-Hargita (M); 2001.08.18–20., Kirulyfürdő (Kf2); 2001.08.18., Vargyas-szoros (V2); 2002.05.8., Aranyosegerbég (A3); 2002.06.9., Tordai-hasadék (Th3); 2002.06.27., Aranyosegerbég (A3).

Gyűjtött fajok jegyzéke

A megfigyelt és/vagy begyűjtött fajok taxonómiai jegyzékét KARSHOLT és RAZOWSKI (1996) jegyzéke alapján készítettük el, helyenként néhány megjegyzéssel. Összesen 82 fajt jelezünk.

HESPERIIDAE

Erynnistages L. (A1, A3)

Pyrgus carthami HBN. (T)

P.sidae ESP. (Th2)

P.malvae L. (A1)

- Heteropterus morpheus* PALL. (A3)
Thymelicus sylvestris PODA (H1)
Hesperia comma L. (Kf1)
Ochlodes venata BREM. & GREY (S2, T, A3)
- PAPILIONIDAE
Iphiclides podalirius L. (A1, A3)
Papilio machaon L. (T, Kf1, V2)
- PIERIDAE
Leptidea sinapis L. (K, G, Th1, T, Kf1, A1, Th3, A3)
Pieris rapae L. (G, Th1, Kf1, A, M, Kf2)
P. napi L. (G, Th1, T, Kf1, V1, Kf2, V2, A3)
P. bryoniae carpathensis MOUCHA² (K)
Pontia edusa FABR.³ (Cs, Kf2, A3)
Colias croceus FOURCR. (Kf2, V2)
C. myrmidone ESP. (Th1)
C. hyale L. (H1, Cs)
C. alfaciensis RIBBE (Cs, Kf2)
Gonepteryx rhamni L. (H1, S1, G, T, Kf1, V1, Kf2, Th3)
 LYCAENIDAE
Hamearis lucina L. (G, Kf1)
Lycaena phlaeas L. (T)
L. dispar HAW. (V1)
L. virgaureae L. (G, T, Kf1, V1, V2)
Thecla betulae L. (Th1)
Satyrion w-album Knoch (G)
S. spini DEN. & SCHIFF. (Th2, A3)
Cupido minimus FUESSLY (Th3)
Everes argiades PALL. (V1)
Celastrina argiolus L. (G, Kf1)
Pseudophilotes schiffmülleri HEMMING⁴ (T, Kf1, V2)
P. bavius hungaricus DIÓSZEGHY (A1)
Maculinea alcon DEN. & SCHIFF. (T)
Plebeius argus L. (Cs, A2, A3)
Aricia agestis DEN. & SCHIFF.⁵ (Th1, Kf1, V1, Kf2, Th3)
Polyommatus dorylas dorylas DEN. & SCHIFF. (Th1, Kf2, Th3)
P. thersites CANT. (A1, A3)
P. icarus ROTT. (H1, Cs, G, Th1, T, Kf1, Kf2, A2)
P. daphnis DEN. & SCHIFF. (T)
P. bellargus ROTT. (V1, V2, Th3)
P. coridon PODA (Cs, Th1, V1, V2)
- NYMPHALIDAE
Argynnis paphia L. (H1, Cs, S2, G, Th1, V2)
A. aglaja L. (G, Kf1)
A. adippe DEN. & SCHIFF. (V1, Kf2, V2)
A. niobe L. (S1)
Issoria lathonia L. (Cs, S2, Kf2)
Brenthis hecate DEN. & SCHIFF. (Th3)
Boloria selene DEN. & SCHIFF. (Kf1, Kf2)
B. dia L. (Kf1, A1, Kf2)
Vanessa atalanta L. (H1, S2, G, M, Kf2)
V. cardui L. (K, G, Th1, Kf1, M)
Inachis io L. (G)
Aglais urticae L. (S1, Cs, G, M)
Polygonia c-album L. (S1, S2, G, T, V2)
Araschnia levana L. (H1, S1, S2, G, Th1, T, Kf1)
Nymphalis antiopa L. (S1)
Melitaea phoebe DEN. & SCHIFF. (Kf1)
M. didyma ESP. (H1, S2, V2)
M. aurelia NICK. (T)
M. britomartis ASSMAN (T)
M. athalia (H1, T)
Limenitis camilla L. (H1, S2, V2)
Neptis sappho PALL. (V1, Kf2, Th3)
N. rivularis SCOP. (H1, G, V1, V2)
Apatura iris L. (G)
Pararge aegeria L. (S2, Th1, Kf1, V1, Kf2, V2, Th3)
Lasiommata megera L. (Cs)
L. maera L. (S1, G, Th1)
Coenonympha arcania L. (Th3)
C. glycerion BORKH. (Kf1)
C. pamphilus L. (S2, Th1, T, Kf1, Kf2, V2)
Aphantopus hyperantus L. (S2, G, T, V2)
Maniola jurtina L. (H1, S1, Cs, S2, Th1, Kf1, V2, Th3, A3)
Hyponephele lycaon ROTT. (M)
Erebia ligea L. (S2, G)
E. euryale ESP. (K, G)
E. aethiops ESP. (H1, S1, S2, G, Th1, Kf1)
Melanargia galathea L. (Cs, K, T, Kf1, A3)
Minois dryas (H1, Kf1, V2)
Hipparchia fagi SCOP. (Th1, V1, V2, Th3)
H. semele L. (G)
Chazara briseis L. (Szt, V2)

Köszönetnyilvánítás:

A budapesti Magyar Természettudományi Múzeum lepkegyűjteményének vizsgálatáért és a *Pyrgus sidae* gyűjteményi adatai felhasználásának lehetőségéért köszönet illeti a Múzeum munkatársait.

Külön köszönetet érdemel dr. BÁLINT Zsolt (Magyar Természettudományi Múzeum Lepkegyűjteménye, Budapest) és prof. dr. VARGA S. Zoltán (Debreceni Egyetem) a problémás lepkeanyag meghatározásának ellenőrzéséért.

Ugyancsak megköszönöm a prof. dr.

VARGA által nyújtott jelentős segítségét a sztyeppes élőhelyekre jellemző lepkefajok állatföldrajzi kérdéseinek tisztázásában.

Továbbá megköszönöm a következő szervezetek segítségét:

Kolozsvári Magyar Diákszövetség Diák-táborok (H1, S1-2, Cs), marosvásárhelyi Milvus-madarászcsoport madárgyűűző tábor (G), budapesti Magyar Rovartani Társaság nyári entomológiai tábor (T, Th2), szentegyházi Alfa Ifjúsági Fórum Környezet- és Természetvédelmi Táborok (Kf1, V1, M, Kf2, V2) és a kolozsvári Román Lepkészek Társasága (K, A1-3) nyári tábor szervezési tevékenységét és meghívását, amelyekben való részvételem alkalmával lepkefaunisztikai vizsgálatokat végezhettem.

A kézirat lektorálását, az értékes kritikái megjegyzéseket és kiegészítéseket KOVÁCS Sándornak köszönöm meg.

Irodalom

1. ABAFI-AIGNER L. (1898): **Erdély lepke-faunája**. – *Rov. Lapok*, 5: 154–156, Budapest.
2. ABAFI-AIGNER L. (1899): **A magyar lepkefauna gyarapodása 1898-ban I.** – *Rov. Lapok*, 6 (4): 73–76, Budapest.
3. ABAFI-AIGNER L. (1903a): **Négy hét a Székelyföldön I.** – *Rov. Lapok*, 10 (8): 155–161, Budapest.
4. ABAFI-AIGNER L. (1903b): **Négy hét a Székelyföldön II.** – *Rov. Lapok*, 10 (9): 185–192, Budapest.
5. BÁLINT ZS. (1980): **Adatok a nagylepkék elterjedéséhez Erdélyben (Lepidoptera)** – *Fol. ent. hung.*, 33 (2): 363–366, Budapest.
6. BÁLINT ZS. (1981): **Adatok a nagylepkék elterjedéséhez Erdélyben II. (Lepidoptera)**. – *Fol. ent. hung.*, 34 (1): 227–251, Budapest.
7. BÁLINT ZS. (1983): **Újabb adatok a Keleti-Kárpátok nagylepkefaunájának ismeretéhez (Lepidoptera)**. – *Fol. ent. hung.*, 44 (2): 324–326, Budapest.
8. BÁLINT, ZS. (1985a): **Maculineaalcon limitanea nov. ssp. (Lepidoptera: Lycaenidae) from Transsylvania, Rumania**. – *Galathea*, 1 (3): 62–73, Nürnberg.
9. BÁLINT, ZS. (1985b): **Plebicula dorylas magna nov. ssp. (Lep.:Lycaenidae) from the Eastern Carpathians, Romania**. – *Neue Ent. Nachr.*, 14: 14–20.
10. BÁLINT ZS. (1986): **Egy új boglárkalepke alfaj a Keleti-Kárpátokból: Plebicula dorylas ssp. magna Bálint, 1985**. – *Fol. ent. hung.*, 47: 210–212, Budapest.
11. BÁLINT ZS. (1990): **A Kárpát-medence boglárkalepkéinek revíziója (Lepidoptera, Lycaenidae)**. – *Janus Pannonius*

Múzeum Évkönyve, 34 (1989), pp. 47–62, Pécs.

12. BÁLINT ZS. (1992): **Kárpát-medencei nappalilepke-jegyzetek I. (Lepidoptera: Rhopalocera)**. – *Fol. ent. hung.*, 52: 219–222.
13. BÁLINT ZS. (1996): **A Kárpát-medence nappali lepkéi I.** Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest.
14. BÁLINT ZS., JANÁKY I. (1988): **Nappalilepke-jegyzetek**. – *Fol. ent. hung.*, 49: 229–232, Budapest.
15. BURNAZ, S. (1995): **Considerații ecologice și zoogeografice privind fauna de macrolepidoptere a Cheilor Crivădiei (Masivul Șureanu)**. – *Bul. inf. Soc. lepid. rom.*, 6 (1–2): 33–50, Cluj-Napoca.
16. BURNAZ, S. (2000): **Data concerning the butterflies (Subord. Rhopalocera, Ord. Lepidoptera) from the eastern and north-eastern part of the Poiana Ruscă Mountains (Western Carpathians, Romania)**. – *Entomol. rom.*, 5: 51–67, Cluj-Napoca.
17. CĂPUȘE, I.; KOVÁCS, AI. (1987): **Catalogul colecției de lepidoptere „László DIÓSZEGHY” de la Muzeul Județean Covasna, Sf. Gheorghe**. Institutul de Speologie „Emil RACOVIȚĂ”, București.
18. CIOCHIA, V.; BARBU, A. (1980): **Catalogul colecției de lepidoptere „N. DELVIG” a Muzeului județean Brașov**. – *Cumidava*, 12 (4), Brașov.
19. CSÁKI E. (1917): **Dr. TILTSCHER Pál**. – *Rov. Lapok*, 24 (9–12): 179–180, Budapest.
20. DIÓSZEGHY L. (1913): **Adatok a Lycaena Bavius Ev. életmódjához**. – *Rov. Lapok*, 20 (7–8): 107–109, Budapest.
21. FLECK, E. (1900): **Die Macrolepidopteren Rumäniens**. – *Bul. Soc. Sc. București*, 9 (1): 1–200, București.
22. GOZMÁNY L. (1968): **Nappali lepkék – Diurna**. In: *Fauna Hungariae*, XVII/15 (91). Akadémiai Kiadó, Budapest.
23. HALTRICH, A. (1982): **Beiträge zur Kenntnis der Rhopaloceren des Sălard-Tales (Gurghiu-Gebirge, Ostkarpaten)**. – *Stud. Com. II. Reghin*, pp. 347–356, Reghin.
24. HORMUZAKI Sz. (1903): **A Kárpátokban honos Erebiákról I.** – *Rov. Lapok*, 10 (7): 144–147, Budapest.
25. IZSÁK, Z. (1980a): **Date asupra unor lepidoptere rare din zona Gheorgheni – Lacu Roșu**. – *Acta Hargitensia*, pp. 424–462, Miercurea Ciuc.
26. IZSÁK, Z. (1980b): **Plante și animale ocrotite și rare în jud. Harghita**.
27. KARSHOLT, O.; RAZOWSKI, J. (1996): **The Lepidoptera of Europe. A distributional checklist**. Stenstrup, Apollo Books.
28. KERTÉSZ A. (1922): **A magyar Kárpátok Apollo-pillének eddig ismeretes helyi alakjai és repülési helyei**. – *Rov. Lapok*, 26 (1–3): 23–33, Budapest.
29. KOVÁCS S., KOVÁCS Z. (1976–77): **Adatok a Brassó-Háromszéki-medence és környéke lepkefaunájának ismeretéhez**. – *Aluta*, Sepsiszentgyörgyi Múzeum, pp. 289–294.
30. KOVÁCS, S.; KOVÁCS, Z. (1982): **Lepidoptere diurne din jurul orașului Sfințu Gheorghe**. – *Stud. Com. Reghin*, pp.

261–268, Reghin.

31. KOVÁCS, S.; KOVÁCS, Z. (1986): **Importanța zoogeografică a faunei de lepidoptere a mlaștinilor eutrofe din sudul Carpaților Orientali.** – *Lucr. IV. Conf. Naț. Ent. Cluj-Napoca*, pp. 239–245, Cluj-Napoca.
32. KOVÁCS, S.; KOVÁCS, Z. (1988): **Date privind fauna de lepidoptere ale mlaștinilor de turbă din sudul Carpaților Orientali.** – *Aluta*, 17–18: 63–89.
33. KOVÁCS, S.; RÁKOSY, L.; KOVÁCS, Z.; CREMENE, C.; GOIA, M. (2001a): **Lepidoptere (Fluturi)**, pp. 81–114. In: RÁKOSY, L.; KOVÁCS, S. (eds.). **Rezervația naturală „Dealul cu fluturi” de la Viișoara.** Societatea Lepidopterologică Română, Cluj-Napoca.
34. KOVÁCS, S.; RÁKOSY, L.; KOVÁCS, Z.; CREMENE, C.; GOIA, M. (2001b): **Lepidoptere din Rezervația naturală „Dealul cu fluturi” de la Viișoara (jud. Cluj).** – *Bul. inf. Soc. lepid. rom.*, 12 (1–4): 47–85, Cluj-Napoca
35. KÖNIG, Fr. (1975): **Catalogul colecției de lepidoptere a Muzeului Banatului.** Timișoara.
36. KÖNIG, Fr. (1986): **Date morfologice, biologice și ecologice referitoare la *Philotes bavius hungaricus* Diószeghy, 1913 (Lepidoptera, Lycaenidae).** – *Lucr. IV-a Conf. Naț. Ent. Cluj-Napoca*, pp. 175–182, Cluj-Napoca.
37. KUDRNA, O. (1986): **Butterflies of Europe. Vol. 8. Aspects of the conservation of butterflies in Europe.** Aula Verlag, Wiesbaden.
38. MANN, J. (1866): **Aufzahlung der in Jahre 1865 in der Dobrutscha gesammelten Schmetterlinge.** – *Verh. k. k. zool.-bot. Ges., Wien*.
39. MIHUȚ, S. (1995): **Aspecte ecologice privind distribuția faunei de lepidoptere din zona de vest a Câmpiei Transilvaniei.** – *Stud. Cerc. Muz. Bistrița-Năsăud*, 1: 229–235, Bistrița.
40. MIHUȚ, S. (1997): **Lepidoptere din zona localității Bădeni (nord-estul Câmpiei Transilvaniei).** – *Bul. inf. Soc. Lepid. rom.*, 8 (1–2): 67–77, Cluj-Napoca.
41. MOLDOVEANU, M.; HALTRICH, A.; DELY, V. (1979–1980): **Die Tagfalter (Papilionoidea u. Hesperoidea) aus den nordöstlichen Teil des Mureș-Kreises.** – *Stud. Com. I. Reghin*, pp. 71–86, Reghin.
42. NEMEȘ, I.; VOICU, M. C.; DĂNILĂ, I. (1970–1973): **Catalogul colecției de lepidoptere „Alexei ALEXINSCHI” de la Muzeul Județean Suceava. I–III.** *Stud. Com. Suceava*, Suceava.
43. PEREGOVIĆ, L. (1995): **Data to the Macrolepidoptera fauna of Transylvania (Romania) I. Faunistical data.** – *Fol. ent. hung.*, 56: 163–178, Budapest.
44. POPESCU-GORJ, A. (1970): **Date privind lepidopterele de la Lacu Roșu și Cheile Bicazului.** – *Stud. Cercet. Geolog.-Geograf.-Biolog.-Muzeol.-Muz. Șt. Nat. Piatra Neamț*, 1: 331–355, Piatra-Neamț.
45. POPESCU-GORJ, A.; DRĂGHIA, I. (1967): **L'entomofaune des forêts du sud de la Doubrouđja. Ord. Lepidoptera.** – *Trav. Mus. d'Hist. Nat. „Gr. ANTIPA”, Bucarest*, 7: 181–213, București.
46. POPESCU-GORJ, A.; DRĂGHIA, I. (1968): **L'entomofaune de l'île de Letea (Delta du Danube). Ord. Lepidoptera.** – *Trav. Mus. d'Hist. Nat. „Gr. ANTIPA”, Bucarest*, 7: 181–213, București.
47. RÁKOSY, L. (1997): **Die endemischen Lepidopteren Rumäniens.** – *Entomol. rom.*, 2: 59–81, Cluj-Napoca.
48. RÁKOSY, L. (1999): **Lepidopterologische Biodiversität eines kleinräumigen steppenartigen Naturschutzgebietes in Siebenbürgen (Suatu, Transsylvanien, Rumänien).** – *Entomol. rom.*, 4: 49–68, Cluj-Napoca.
49. RÁKOSY, L. (2001): **Diversität der Schmetterlinge (Lepidoptera) im Cheile Turzii Naturschutzgebiet (Siebenbürgen, Rumänien).** – *Entomol. rom.*, 6: 55–92, Cluj-Napoca.
50. RÁKOSY, L.; LÁSZLÓFFY, Zs. (1997): **Fauna de macrolepidoptere de la Fănațele Clujului (Lepidoptera) (Cluj, România).** – *Bul. inf. Soc. lepid. rom.*, 8 (3–4): 165–186, Cluj-Napoca.
51. RÁKOSY, L.; NEUMANN, H. (1997): **Macrolepidopterele din Valea Cernei.** – In: RÁKOSY, L. (ed.): **Entomofauna parcurilor naționale Retezat și Valea Cernei.** pp. 123–151, Societatea Lepidopterologică Română, Cluj-Napoca.
52. RÁKOSY, L.; SZÉKELY, L. (1996): **Macrolepidopterele din sudul Dobrogei.** – *Entomol. rom.*, 1: 17–62.
53. RÁKOSY, L.; WIESER, Ch.; STANGELMAIER, G. (1997): **Erfassung der Lepidopterologischen Biodiversität eines Felsbiotops in Siebenbürgen (Colții Trascăului, Apuseni-Gebirge) basierend auf zwei Sammlertage (19–20 Juli 1998).** – *Bul. inf. Soc. lepid. rom.*, 9(3–4): 167–176, Cluj-Napoca.
54. ROTHSCHILD, N. Ch. (1908): **Lepkészeti megfigyelések.** – *Rov. Lapok*, 15 (7–10): 147, Budapest.
55. SIMONYI S., SZÉCSÉNYI L. (1992): **Adatok Erdély magashegységi nagylepkefaunájának ismeretéhez (Erdélyi gyűjtőtak nagylepkeanyagának feldolgozása) (Lepidoptera).** – *Fol. ent. hung.*, 53: 225–230, Budapest.
56. SZABÓ, Gy. (1982): **Contribuții privind răspândirea în România a speciilor *Lycaena helle* Den. et Schiff. și *Philotes bavius* Ev. (Lepidoptera, Lycaenidae).** – *Stud. Com Reghin*, 2: 299–306, Reghin.
57. SZÉKELY L. (1985): **Újabb adatok a nagylepkek elterjedéséhez Délkelet-Erdélyben.** – *Fol. ent. hung.*, 46 (2): 222–227, Budapest.
58. SZÉKELY L. (1989): **Adatok Marosvásárhely (Közép-Erdély) vidéke nagylepkefaunájának ismeretéhez (Lepidoptera: Macrolepidoptera).** – *Fol. ent. hung.*, 50: 137–145, Budapest.
59. SZÉKELY, L. (1994): **Des nouveautés concernant la faune de lépidoptères des sud-ouest de la Doubrouđja.** – *Sargetia Acta Musei Devensis*, 16: 139–144, Deva.
60. SZÉKELY L. (1996): **Délkelet-Erdély (Románia) lepkefaunája.** *Disz. Tipo, Săcele.*
61. VÁNGEL J. (1905a): **Adatok Magyarország rovarfaunájához I. (Lepidoptera).** – *Rov. Lapok*, 12 (2): 32–35, Budapest.
62. VÁNGEL J. (1905b): **Adatok Magyarország rovarfaunájához II. (Lepidoptera).** – *Rov. Lapok*, 12 (3): 48–52, Budapest.

Jegyzet

1. Habár külön alfajként írta le, később BÁLINT (1990) megemlíti, hogy az általa leírt taxon megegyezik a balkáni *ssp. sevastos* REBEL & ZERNY 1931 alfajjal. A *M.alcon ssp. sevastos* balkáni populációi kapcsolatban állnak a keleti-kárpáti populációkkal az orsovai, fogarasi és brassói jelzései alapján. Ez a taxon a Nyugati-Kárpátokban is előfordul (Aranyosfő, Torockószentgyörgy, Borosjenő). RÁKOSY (1997) a romániai endemikus lepketaxonok sorában említi a *M.alcon limitanea*-t.
2. A taxon a Keleti- és a Déli-Kárpátok magasabb, havasi régióiban tenyészik. RÁKOSY (1999) Románia endemikus taxonjai közé sorolja.
3. A legutóbbi kutatások mutatták ki, hogy a *P.daplídice* L. név alatt két, különböző enzimmintázati faj rejtőzik. Nálunk a *P.edusa* tenyészik, a *P.daplídice*-t faunaterületünkön nem jelezték (BÁLINT, 1996).
4. GOZMÁNY (1964) *P.vicrama ssp. schiffermülleri* HEMMING néven említi. BÁLINT (1996) szerint a *P.vicrama* a Himalája nyugati területén él. A Kárpát-medencei populációk a Németországból leírt *P.baton*-hoz áll közelebb, de ettől ivarszervi jellegzetességek miatt elkülönül (BÁLINT, 1990). Ezért a *P.schiffermülleri* taxont önálló fajnak tekintik (KUDRNA, 1986). KARSHOLT és RAZOWSKI (1996) a romániai lepkefaunából csak a *P.vicrama*-t említi, a *P.schiffermülleri* nem is szerepel az európai fajjegyzékben.
5. A Tordai-hasadékból gyűjtött *Aricia* anyag (4 példány) habitusa eltér a típusalaktól: szárnyfelszínük sötétbarna, szárnyfonákjuk alapszíne pala-szürke. Hasonló példányok előkerültek még a Tordatúri-hasadékból is (leg. RÁKOSY). A példányokat dr. BÁLINT Zsolt és dr. VARGA Zoltán is átvizsgálták, és *agestis*-nek határozták.

(A családnevek majuszkulás kiemelését kötet-szerkesztési szempontok indokolták. **Szerk. megj.**)

Date privind fauna de fluturi diurni din zona Secuimii

(Rezumat)

Lucrarea prezintă rezultatele colectărilor de fluturi diurni realizate în mai multe puncte din Secuime în perioada 1994–2002. Sunt menționate în total 82 de specii de lepidoptere diurne, fiind scurt caracterizate speciile rare și cu interes faunistic deosebit: *Pyrgus sidae* ESP., *Heteropterus morpheus* PALL., *Philotes bavius hungaricus* DIÓSZEGHY, *Maculineaalcon (tolistus)* DEN. & SCHIFF., *Polyommatus dorylas* DEN. & SCHIFF., *Colias myrmidone* ESP., *Mellicta britomartis* ASSMAN. Succinct este prezentat și istoricul cercetărilor lepidopterofaunistice diurne din regiunea istorică a Secuimii.

Data Concerning the Butterflies from Székelyföld

(Abstract)

This paper give some faunistical data about the butterfly fauna of Székelyföld (Transylvania, Romania), based on the material collected during 1994–2002 in many topics of this region. A checklist of 82 butterfly species is given, with special reference about rare or interesting faunistical reports: *Pyrgus sidae* ESP., *Heteropterus morpheus* PALL., *Philotes bavius hungaricus* DIÓSZEGHY, *Maculineaalcon (tolistus)* DEN. & SCHIFF., *Polyommatus dorylas* DEN. & SCHIFF., *Colias myrmidone* ESP., *Mellicta britomartis* ASSMAN. In brief there is presented the history of the research in this region.

